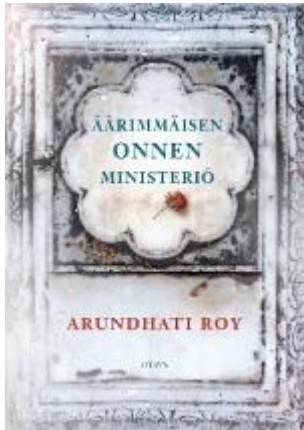

Arundhati Roy: Äärimmäisen onnen ministeriö

Intialainen muutosten kirja – MARJATTA RIPSALUOMA (7.9.2017)

Kirjan nimestä voisi tulla mieleen kysymys: määrittele onni, tai sitten: mitä on äärimmäisyys. Sen voi arvata että nimi on ironinen. Kirjailija kirjoitti edellisen, ensimmäisen romaaninsa 20 vuotta sitten ja hän on julkaissut muuta tässä välillä.

Ennen tätä kirjaa olisi hyvä ollut lukenut Salman Rushdien *Keskiyön lapset* (kertoo vuodenvaihteesta 1947-48) ja Arundhati Royn edellinen kirja *Joutavuuksien jumala* (julkaistu 1997). Ei ole pakko olla käynyt Intiassa mutta voisi lukea esimerkiksi Günther Grassin kuvitetun Intia-kirjan nimeltä *Häpeän kieli* (1988). Häpeällistä kyllä en ole saanut luetuksi sitä loppuun. Grassin kirja on paikoin raskasta luettavaa, mutta ei siinä mitään valheellista ole, päinvastoin.

Äärimmäisen onnen ministeriö on fragmentaarinen kirja. Siinä ei ole paljon juonellista tarinaa. Kirja kutoutuu vasta aivan lopussa suuremmaksi kuvaksi. Kun tätä lukee voisi ajatella, että kirjailija on junassa ja laskeutuu erilaisille asemille ja asemat meriteeraavat henkilöitä tai yhteisöjä tai yhteiskuntaluokkia, joita usein kutsutaan siellä kasteiksi. Se on rakenteellisesti mielenkiintoisimpia kirjoja mitä olen lukenut aikoihin. Mutta jos joku tahtoo juonikirjaa, niin menkään ensin metsään katsomaan suurta haarautuvaa puuta, mikä tahansa puu kelpaa ja ajatelkoon mistä voi johtua pinnalla näkyvien juurten muoto, entä sitten latvan. Niissä voi nähdä jotain samanlaista.

Voi kokeilla puun ohi kävelemistä. Silloin saattaa tulla ajatelleeksi, että puun alla tuntuu hyvältä, saa hengittää vapaasti. Puun juuret tuottavat happea, mutta eniten yöllä. Sitten voi mennä kotiin ja alkaa tutkia perustietoja Intia-nimisestä osasta Euraasiaa. Intiaa ei miellä helposti osaksi sitä ja sitä kutsutaankin sen maan yhdellä virallisella kielellä nimeltä subcontinent. En tiedä onko käsitteelle keksitty sanaa suomeksi, mutta kartassa lukee niemimaa. Se on aika iso

niemimaa, silmämääräisesti lähellä Australian kokoa. Onko Australia saari vai manner?

Arundhati Roy kirjoittaa Intiasta. Kirjassa asustaa aika iso määrä ihmisiä, mutta heidän ominaisuuksistaan on vaikea lopulta sanoa paljon. Koska suurin osa kirjaa käsittelee Kashmirin provinssia, ihmiset noudattelevat sen maakunnan populaatiota, olettaisin. Kashmirissa tuntuu edelleen brittivalta, mikä ei lopulta ole outoa, koska maa itsenäistyi vasta keskiyöllä uutena vuotena 1947-48. Maa katkaistiin väkivaltaisesti kesken ja raja erotti perheet ja suvut.

Välähdyksiä pitkältä matkalta

Intia on niin tavattoman monia asioita, riippuu lukijasta, millaisesta Intiasta tulee tietoiseksi. Olen ollut aika pieni, kun minulle on kerrottu että kauravelli on syötävä koska Intian lapset ovat nälkäisiä. Ensimmäinen "aikuinen" kohtaaminen Intian kanssa minulla itselläni oli Satyajit Rayn hieno elokuva nimeltä Kaukainen jyrinä. Siinä Ray kertoo Intian sodanaikaisesta nälänhädästä. En muista mistä osavaltiosta oli kyse, mutta tarina kerrottiin bramiiniperheen näkökulmasta. Siinä ohjaaja käsittelee kastilaitosta, joka perustuslain mukaan ei ole enää voimassa (siis Intian itsenäisyyden jälkeen tehdyn perustuslain), mutta joka on mitä suurimmassa määrin olemassa ja vaikuttaa kaikkien intialaisten elämään.

Kirjassa on paljon lyhyitä, iskulauseenomaisia kappaleita. Yksi tarina kertoo aviomiehen pakkomielleltä käydä läpi ja sitten järjestää poislähteneen aviovaimon arkistoa. Nuo otteet ovat kuin nopeita sattumanvaraisia valokuvia Kashmirin alueelta. Lyhyet tarinat ovat yksi osa kirjan hyvin organisoitua tuntuisesta tekstuurista, tarinoita muiden tarinoiden sisällä. Mutta Roy tahtoo luoda ympärille kehyskertomuksen, niin että lukija ei mene sekaisin:

"KHADIJA SANOO...

Kun me Kashmirissa heräämme ja sanomme 'Huomenta', niin todellisuudessa me tarkoitamme 'Huolta'."

Pilaamatta tarinaa etukäteen voin kertoa että Khadija on musliminainen. Se ei välttämättä tarkoita uskontoa. Sille eivät ihmiset voi mitään, että kulttuurit usein perustuvat uskonnoille. Khadija ystäväystyy Tilon kanssa ja Tilo on puolestaan hindulainen, vaikka ei hän pidä uskontoa olemassaolonsa pohjana.

Minulla on myös suomalaisen journalistin Jari Lindholmin kirja Kalashnikov cocktail. Lindholm kuoli hiljattain, mutta hän ei juuri silloin ollut ainakaan Kashmirissa. Hän kulki joka puolella maailmaa raportoimassa suomeksi maailmasta. Lähinnä Lindholm kulki kriisi- tai sotapesäkkeissä. Sotien perässä tulee aina nälkä. Sota ja nälkä ovat yhdessä aina.

"Aamuyö.

Saddam Hussainia ei vieläkään näkynyt.

Sieppaaja katsoi ulos ikkunastaan hieman kärsimättömästi.

Puhelimeen saapui tekstiviesti:

Tule sinäkin kansainvälisenä joogapäivänä joogaamaan ja meditoimaan uima-altaan äärellä kynttilänvalossa Guru Hanumant Bhardwajin johdolla.

Hän näpytti vastauksen:

Enkä tule."

Tämä Saddam ei ole Irakin entinen diktaattori, vaan ihminen joka on nähnyt kuvan diktaattorista ja vaihtanut nimensä. Hän oli innostunut diktaattorista, puhuu Saddamista kuin joku länsimainen ihminen voisi puhua pop-idolistaan.

Royn edellisessä kirjassa Joutavuuksien jumala kerrotaan työstä ja hänen "äidistään" Baby Kochammasta. Uudessa kirjassa "äidin" tai "kasvattiäidin" nimi on eri, ja nyt kerrotaan äidin kuolema, joka on huima ja groteski tapaus. Kuolema kerrotaan niin kuin tytär olisi sen nähnyt, siinä on lähellä sitä niin kutsuttua todellista itseään kumpikin, toinen nuorena ja toinen kuolemaisillaan. Äidin ja tyttären tapaamispaikka kummassakin kirjassa on sama, Kerala, taustalla on Syyrian kristillinen kirkko, joka sitten kieltäytyy äidin kuoltua hautaamasta paikkakunnan merkkinaista, vaikka perhe on kauan ollut jäsen siinä kirkossa. Kuolema on ehkä fiktiota, koska jälkisanoina kirjailija nimeää rakastavan äidin kiitos-listallaan.

Äärimmäisen onnen ministeriö tapahtuu Kashmirissa mutta äidin kuolema Keralassa. Pidän edelleen matkustamisen ideaa hyvänä, koska viittauksia on muuallekin Intiaan. Matkustaa voi tietysti vaikka linja-autolla, mutta junatkin kulkevat. Joku kirjan henkilö murahtaa, että myös muslimit pitävät kastilaitosta hyvänä asiana. Saksalainen kirjailija Grass inhoaa matkustamista, vaikka hänen on kuitenkin pakko, koska hän tahtoo nähdä suuren niemimaan. Hän paheksuu kuumuutta, joka saa hikoilemaan eikä ole mahdollista vaihtaa paitaa.

"Ihmiset huomaavat kylän moskeijassa seisovan sotilaan, joka katselee heitä. Mies ei ole riisunut saappaitaan pyhällä paikalla. Alkaa huuto. Kiväärin piippu kohoaa hitaasti ja tähtää. Ilma kutistuu ja kovenee."

(Sitaatit Arundhati Royn kirjasta Äärimmäisen onnen ministeriö)

Epätodellinen Intia

Royn kirjojen paikat tuskin ovat sattuma, mutta löytyvät ne kartalta. Intian ei ole ilmeisesti ikinä sama. Todellisuus on venyvä käsitys ja riippuu myös ihmisten mielentilasta ja siitä mitä hän tekee. Kun olen puhunut ihmisten kanssa

heidän Intia-kokemuksistaan, useimmat sanovat "epätodellinen".
Mielikuvituksellinen? Roy'n kirjoista tulee päähän Intian kuvia.

Katselin viime viikolla uimahallin vesijumpassa intialaisnaisia. En ehtinyt keskustelemaan heidän kanssaan, mutta jos heitä näkyy vielä, tahdon kysyä kokevatko he Suomen todellisena. En saanut selvää mitä kieltä he puhuivat, mutta heillä oli tumma iho. Roy'n uudessa kirjassa puhutaan ihonväristä. Kashmirin ihmisten ihonväri on vaaleampi kuin eteläintialaisten. Käsitän että alempiin kasteihin kuuluvat ovat tummaihoisempia kuin ylempät.

Uudessa kirjassa tuntuu kyllä suru paljon enemmän kuin Joutavuuksien jumalassa. Oletan että suru johtuu siitä, että "aktivisti", joksi kirjailijaa on viimeiset 20 vuotta kutsuttu, on yrittänyt saada asioita muuttumaan edes vähän. Tämän verran tiedän kirjailijasta. Hän on julkaissut ei-fiktiota koko ajan, mutta sitä en ole lukenut.

Mitä on fiktio?

Kun vertaan Äärimmäisen onnen ministeriötä edelliseen, Joutavuuksien jumalaan, nyt tuntuu hyvin konkreettinen luuranko alla, oikein paljon luurankoja, kokonainen Intian maakunnallinen, Kashmir, ja sen onneton historia. Olen lukenut hindunationalismista ennenkin, mutta en ollut tajunnut miten hirvittävän hinnan aivan tavalliset ihmiset ovat joutuneet maksamaan siitä, että joutuivat jäämään Intian puolelle. Ja se tapahtui vuonna 1948. Siitä on niin kauan, että yhä jatkuvien vihollisuuksien merkitystä voi tajuta. Väkivalta muuttaa ihmisiä ja vähitellen alkaa nakertaa yhteiskunnan perustaa.

Jos ajattelee että hindulaisuuteen kuuluvat ne vanhimmat jumalat, ihmiskunnan vanhimmat, tärkeitä juuri sen vuoksi, on entistä vaikeampaa käsittää väkivaltaa. Omituisin asia on jumaliin uskomisen. Hinduilla on esimerkiksi se kamala Kali, jota jopa Indiana Jones säikähti jossain elokuvassa.

Tuntuu hyvältä, että Roy otti perusihmisikseen ne kummajaiset joita asuu Delhissä aivan yhteisöksi asti, sukupuoliset (ja muunlaisetkin) vähemmistöt, jotka ottavat oikeudekseen karnevalisoida olemassaolonsa. Ei ole asiaa jolle yhteisö ei voi olla nauramatta. Ne kaksi asiaa, hirviömäisyys toisaalla ja karnevaalit toisaalla, taitavat olla ihmisyyden perusasioita. Kun vanhalla hautausmaalla asuva yhteisö kohtaa kuoleman, kun joltakin kuolee joku, niin rituaali käydään läpi yhdessä. Itku on yhtä sallittua kuin naurukin. Seuraavana päivänä voi sitten olla jonkun yhteisön pariskunnan häät.

Siinä välissä kulkee vakava yhteiskunnallinen ajattelu, poliittisuus ja kansalaisuus. Tuntuu hyvältä että siinäkin valtavassa maassa on muutoksen mahdollisuus. Länsi taas, me, ja varsinkin tuo Atlantin takainen maailma,

olemme ehkä menettämässä toivoamme tai ainakin sen ylläpitäminen on käynyt vaikeammaksi.

Kirjassa on sitten myös Bhopal, sen kemiallisen tehtaan uhreja on elossa edelleen. Monsanto ja kumppanit jatkavat maapallon myrkyttämistä, vaikka ovat ehtineet jo tehdä enemmän kuin oman osansa. Äärimmäisen lännen johtaja lähti ovet paukkuen ulos Pariisin ilmastopöytäkirjasta. Sillä on ilman muuta suuri merkitys, vaikka Eurooppa yrittää paikata vahinkoa. Kirjassa kerrotaan Bhopalin räjähdysten massiivisuus. Meistä suurin osa on varmasti unohtanut sen jo.

Suru on kuitenkin yhteinen asia, niin siinä kirjan yhteisössä kuin läpi koko kirjan, varsinkin Kashmirissa. Siinä on loppua kohden myös kuoleman suru, kaipaus, lämmin suru. Yhteisön asuminen hautausmaalla on hyvä juttu: kunhan vain ottaa ja valtaa hautausmaan! Siinä haudataan ihmisiä ja heille kuuluneita esineitä ja esineiden puutteessa symboleja. Kun joku jäsen sitten kuolee, ei matka ole pitkä. Royn kirjan päähenkilö Tilo ajattelee, että hautausmaa on hyvä paikka elää, koska portti toiseen maailmaan on aina raollaan. Että onko Tilo siis päähenkilö? Ehkä ei kuitenkaan, ehkä romaanin päähenkilö on Intia.

Olisi kyllä syytä antaa Arundhati Roylle toistamiseen Booker-palkinto. Olen sitä mieltä. Roy liu'uttaa viimeisen luvun, nimeltään Äärimmäisen onnen ministeriö, komeasti kiitoksiin niille(kin) ihmisille jotka ovat auttaneet häntä tekemään tämän toisen romaanin.

Hän on tiennyt että kirjaa odotetaan. Mutta on hänellä ollut aivan tarpeeksi syytä olla jossain muualla koko tämä 20 vuotta. Ehkä sana fiktio on kirjoitettava lainausmerkeissä. Jos länsi alkaa muistuttaa kuolevaa, rappeutuvaa elimistöä, niin Royn Intiassa ehkä näkyy se, että kuolemasta huolimatta elämä kihisee ilmoille ja saattaa voittaa lopulta.

Ehkä Eurooppakaan ei ole vielä aivan valmis kuolemaan. Voi olla joitain syitä optimismiin, kun kerran Intiassakin tuntuu toivo.

Suomennoksesta. Suomentaja on Hanna Tarkka. Hän on jättänyt hindinkieliset (?) laulut, hymnit ja runot kirjaan, mutta ne tulevat sitten siinä perässä suomeksi. Samaten on esimerkiksi Neuvostoliiton kirjailijoiden tekstejä, mutta ne ovat pelkästään suomeksi. Ilmeisesti Roy on kirjoittanut ne englanniksi sitten. Mutta sitten on musiikkia, esimerkiksi Leonard Cohenin, ja sanat ovat englanniksi. Tuntuu hyvältä ratkaisulta. Eri kielten läsnäolo ei häiritse. Mutta en kompastunut suomennokseenkaan. Se sujui.

Arundhati Roy: Äärimmäisen onnen ministeriö. Suom. Hanna Tarkka. Otava 2017, 478 s.

Marjatta Ripsaluoma on vaasalainen kriitikko

